

Eat ● Move ● Sleep
สร้างสมดุลให้สมอง

Healthy Brain

สมองดี เริ่มต้นที่สามสมดุล

กินดี
สารอาหาร
ดีต่อสมอง

วิ่งเล่น
Move It
or Lose It

นอนพอ
นอนดี สมองดี

Healthy Brain

สมองดี เริ่มต้นที่สามสมดุล

แพทย์จุฬาฯ ชี้ชัด “กลุ่มโรคเซลล์สมองเสื่อมมีสาเหตุที่ไม่ชัดเจน แต่พบความสัมพันธ์กับกลุ่มที่มีกิจกรรมทางกายน้อย ไม่ออกกำลังกาย เก็บตัวไม่พบปะผู้คน ไม่ค่อยได้ใช้สมอง และมีโรคทางกาย เช่น ความดัน เบาหวาน ไขมันสูง การสูบบุหรี่ การป้องกันที่สำคัญคือ การลดความเสี่ยงต่างๆ ลง”

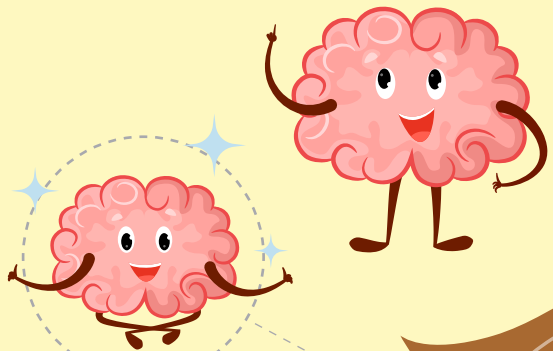
ในวัยเด็กป้องกันได้ไม่สายเกินไป ขวนพ่อแม่ผู้ปกครองช่วยกันดูแลสมองน้อยๆ ของเด็ก ทำความเข้าใจหลักเลี้ยงสิ่งที่ไม่ดีและสนับสนุนสิ่งที่ทำให้สมองดี ทำได้เลย ไม่ยากค่ะ

เส้นทางสมองดี

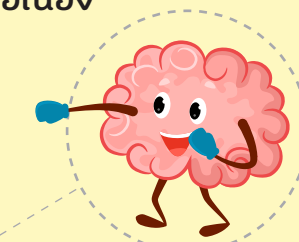
Use it or Lose it

เทคนิคช่วยให้สมองทำงานได้คืออยู่เสมอ
คือการใช้งานทุกส่วนอย่างต่อเนื่อง

จัดการความเครียด

เด็กมีความเครียดได้
แต่อย่าปล่อยให้มันบ่อย
และอย่านาน
พ่อแม่ต้องหมั่นสังเกต

มีกิจกรรมทางกาย

เป็นประจำ
อย่างน้อยวันละ
60 นาทีต่อวัน
ช่วยให้สมองทำงานดีขึ้น

อาหารสมอง

เลือกกินอาหารที่ดีต่อสมอง
เป็นประจำ เช่น โอเมก้า 3

นอนให้เพียงพอ

7-9 ชั่วโมงต่อวัน
และคิดสิ่งรบกวนการนอน

ข้อมูลอ้างอิง www.neurological.org.nz

ผู้ผลิต

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

เนื้อหา-รูปเล่ม

บริษัท กล้าก้าวอินสไปเรชั่น จำกัด

EAT Good

สารอาหารดีต่อสมอง

นักโภชนาการของภาควิชากุมารเวชศาสตร์และพัฒนารเด็ก คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยมินนิโซตา บอกถึงผลกระทบของการขาดแคลนสารอาหารกับสมองว่าขึ้นอยู่กับระยะเวลาและขอบเขตของการขาดสารอาหาร

หากขาดสารอาหารในระยะเริ่มต้นจะส่งผลกระทบต่อการผลิตเซลล์สมอง และถ้ายังขาดสารอาหารในช่วงเวลาต่อมา ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อขนาดและความซับซ้อนของเซลล์ และส่งผลกระทบต่อกระบวนการทางเคมีที่ซับซ้อนของสมอง อาจทำให้การสื่อสารระหว่างเซลล์สมองมีประสิทธิภาพน้อยลง จะเห็นว่าสารอาหารสำคัญกับการพัฒนาสมองตั้งแต่วัยเริ่มต้นของชีวิตเลยนะค่ะ และยังส่งผลกระทบต่อเนื้อสมองลูกโต ร้อย่างนี้แล้ว มาดูกันค่ะว่าแล้วอาหารแบบไหนที่กินแล้วดีกับสมองของเด็กกันบ้าง

ข้อมูลอ้างอิง: <https://www.thebrainworkshop.com>

ปรุงอาหาร ไม่ให้เสียคุณค่า

- วิตามินบีบางชนิด เช่น โฟเลต สามารถละลายน้ำได้ และถูกทำลายได้ง่ายเมื่อปรุงอาหาร ต้องเลือกวิธีให้เหมาะสม
- อบ ย่าง นึ่ง ดีกว่าทอด เพราะทำลายไขมันโอเมก้า 3 ได้น้อยกว่า
- เลี่ยงคั่วตัวหรือเมล็ดพืชด้วยน้ำมันและปรุงรสเพิ่ม เพราะอาจจะทำให้เด็กได้ปริมาณไขมัน น้ำตาลและโซเดียมมากกว่าปกติ อย่าลืมหั่นชิ้นส่วนก่อนให้เด็กกิน
- ล้างผักให้สะอาดก่อนหั่น เพราะน้ำอาจจะชะล้างวิตามินไปขณะที่ล้างผัก

รวมสารอาหารเป็นมิตรกับสมอง

Jasly Koo นักโภชนาการจาก Department of Nutrition and Dietetics กล่าวว่า “เด็กที่ได้รับสารอาหารที่ดีจะมีพลังในการตอบสนองและเรียนรู้จากสิ่งเร้าได้ดี ซึ่งทั้งสิ่งแวดล้อมและสารอาหารที่จำเป็นล้วนมีส่วนช่วยในการพัฒนาสมองของเด็กตั้งแต่วัยเตาะแตะจนถึงวัยก่อนวัยเรียน”

ธาตุเหล็ก

- ส่วนประกอบสำคัญของเม็ดเลือดแดงในเลือด
- เป็นตัวนำออกซิเจนและสารอาหารต่างๆ ไปสู่เซลล์ต่างๆ ในร่างกาย ซึ่งสำคัญต่อการพัฒนาสมอง
- ธาตุเหล็กจากสัตว์ร่างกายดูดซึมได้ง่ายกว่า เช่น เนื้อสัตว์ เครื่องในสัตว์ และอาหารทะเล

ขาดธาตุเหล็กตั้งแต่ทารก มีผลต่อสมอง ทำให้ IQ ต่ำ และมีภาวะโลหิตจาง ทำให้การเติบโตของร่างกายต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย ติดเชื้อและป่วยง่าย

โคลีน

- ส่งผลต่อความจำและการเรียนรู้
- โคลีนผลิตเองได้ที่ตับ แต่ไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ต้องกินเพิ่มจากอาหาร เช่น เนื้อสัตว์ ไข่แดง โยเกิร์ต ถั่ว เมล็ดทานตะวัน กะหล่ำปลี บรอกโคลี

วิตามินบี 12

- ช่วยในกระบวนการสร้างสารสื่อประสาท และการส่งสัญญาณประสาทเป็นไปตามปกติ
- ช่วยให้ความจำระยะสั้นดีขึ้น
- เนื้อสัตว์ ปลา อาหารทะเล และผลิตภัณฑ์จากนมต่างๆ

ขาดวิตามินบี 12 ทำให้สมองเสื่อม

รู้ไหมว่า

มือเข้า มือพิเศษของสมอง

ช่วยเพิ่มสารสีเทา*ในสมอง มีการศึกษาภาพสมองพบว่า ประเทของอาหารเข้าที่เด็กรับประทานนั้นเป็นตัวกำหนด ปริมาณสารสีเทาและสีขาวในสมองของเด็ก ยังมีสารสีเทามากยิ่งดีกับสมอง

สารสีเทา (grey matter) เป็นเนื้อเยื่อสมองส่วนที่อยู่ด้านนอก ประกอบด้วยเซลล์ประสาท (neuron), เดนไดรต์ (dendrite), แอ็กซอน (axon) และเซลล์ค้ำจุนระบบประสาท (glial cells) จำนวนมาก มีหน้าที่ควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อและความรู้สึก ทั้งประสาทสัมผัส ความนึกคิด ความจำ การมองเห็น การพูด และการได้ยิน

สารต้านอนุมูลอิสระ

- ช่วยชะลอการเสื่อมของสมอง
- ป้องกันไม่ให้สมองถูกทำลายจากอนุมูลอิสระ
- ผลไม้ตระกูลเบอร์รี่ เช่น สตรอว์เบอร์รี่ ลูกหว้า มะเกี๋ยง มะขามป้อม ลูกหม่อน มะยม ตะขบ และผักกลุ่มหลากสีต่างๆ

ไขมัน มีสารเคอร์คูมิน ช่วยต้านการอักเสบและลดการเสื่อมของสมองจากโรคอัลไซเมอร์

ไขมัน

- สำคัญต่อการสร้างเยื่อหุ้มเซลล์ประสาทและเยื่อหุ้มของเนื้อเยื่อสมอง
- เลือกกินกรดไขมันไม่อิ่มตัวที่รู้จักกันดีในชื่อ โอเมก้า 3, 6 และ 9 เช่น น้ำมันมะกอก น้ำมันรำข้าว

5 เรื่องกิน เพื่อสมองดี

(1)

ลดการกิน อาหารแปรรูป

ไขมันไม่อิ่มตัวเชิงซ้อน ทำให้เกิด
การอักเสบในเนื้อเยื่อสมองส่งผลให้
เซลล์สมองถูกทำลาย

(2)

ไม่กินอาหาร ที่ปนเปื้อนสารเคมี

การสะสมของโลหะหนักและสาร
เคมีต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพ
ระยะยาว เช่น มะเร็งและความผิด
ปกติทางระบบประสาทได้

(3)

เลี่ยงรสหวาน

เพราะส่งผลต่อระดับน้ำตาล
ในเลือดสูง กระตุ้นกับสมองเด็ก
ที่กำลังพัฒนา

(4)

เปลี่ยนมากิน ข้าวกล้อง

กินคาร์โบไฮเดรต
เชิงซ้อนดีกว่า เพราะ
ช่วยรักษาระดับน้ำตาล
ในเลือดให้สมดุล

(5)

อย่าลืมหดน้ำ

ช่วยการไหลเวียน
ของเลือดและการพา
ออกซิเจนไปยังทุกส่วน
ของร่างกาย ช่วยลด
อาการปวดหัว และเพิ่ม
พลังให้สมอง

ข้อมูลอ้างอิง :
www.thebrainworkshop.com

MOVE More

Move It or Lose It

จะเคลื่อนไหวร่างกายวันนี้หรือรอให้สมองค่อยๆ หายไปที่ละส่วน เพราะการมีกิจกรรมทางกายส่งผลต่อ
สามเรื่องสำคัญคือ

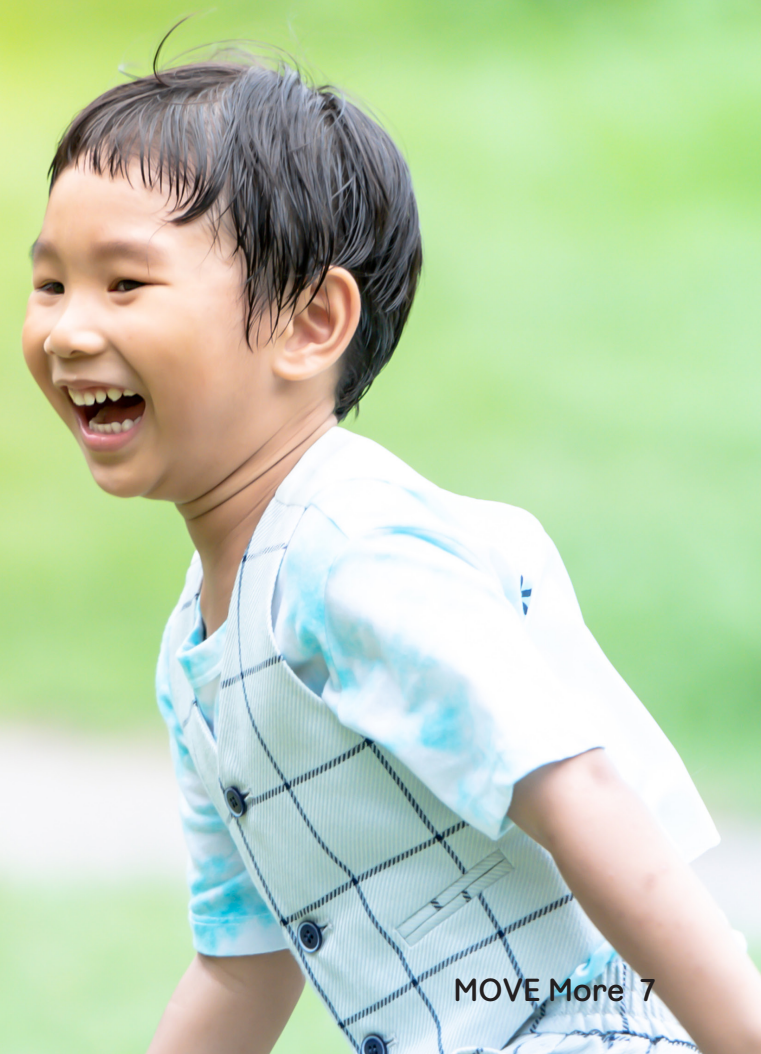
- **เพิ่มอาหารสมอง** กระตุ้นให้เลือดไหลเวียนดีเพื่อส่งสารอาหารทั้งหมดที่จำเป็นต่อการทำงานของสมอง
ขณะเดียวกันก็เพิ่มการผลิตโมเลกุลที่สำคัญต่อการทำงานของสมองและดีกับความจำ
- **ดีต่อความจำระยะยาว** กิจกรรมทางกายช่วยสร้างซินแนปส์ (synapses) คือกระบวนการเชื่อมต่อ
ระหว่างเซลล์ประสาทกับเซลล์อื่นของระบบประสาทหรือระหว่างสองเซลล์ประสาท
- **ลดความเครียด** ร่างกายหลั่งสารเอ็นดอร์ฟินสารแห่งความสุข ช่วยลดความเครียด ความรู้สึกวิตกกังวลและ
ภาวะซึมเศร้า

ข้อมูลอ้างอิง :
<https://lifesciences.byu.edu>

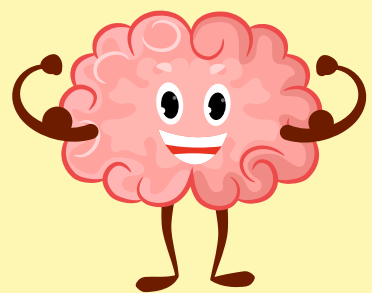
“Neurobic Exercise” ออกกำลังกายสมอง

- การออกกำลังกายสมองต้องใช้ประสาทสัมผัส
ทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส และ
สัมผัส
- ช่วยให้เซลล์ประสาทต่างๆ สามารถทำงานเชื่อม
ประสานกันได้มากขึ้น
- ทำกิจกรรมที่แปลกใหม่ ทำท่ายและซับซ้อน
มากขึ้น แต่อย่าลืมเรื่องความปลอดภัย
- เปลี่ยนกิจกรรมที่คุ้นเคย เช่น ใช้มือข้างที่ไม่
ถนัดบ้าง เดินถอยหลัง เปลี่ยนเส้นทางที่ปั่น
จักรยานทุกวัน เป็นต้น

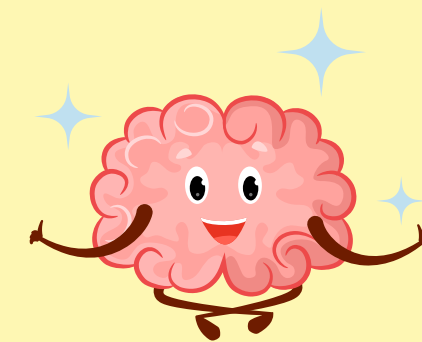
ข้อมูลอ้างอิง
<https://pharmacy.mahidol.ac.th>

Brain Gym & Brain Break

กิจกรรมนี้ช่วยสับจิตเล็ดจากหัวใจไปสู่สมองและช่วย

พักความสนใจจากสิ่งที่ทำอยู่ เพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่เรื่องใหม่

Brain Gym แบ่งออกเป็นสี่กลุ่ม ได้แก่

1. เคลื่อนไหวสลับข้าง (Cross Over Movement)

- + กระตุ้นร่างกายทั้งสองข้างให้ทำงานประสานสัมพันธ์กันได้ดีขึ้น
- + เตรียมความพร้อมการอ่าน เขียน ฟัง และพูด

- ยกมือทั้งสองข้างขึ้น แล้ววาดภาพทั้งด้านซ้ายและขวาให้เป็นภาพเดียวกัน (สามารถวาดบนกระดาษหรือกระดาน)

- นอนลงมือประสานกันไว้ที่ท้ายทอย
- ยกศีรษะขึ้น พยายามให้ศอกและเข่าแตะกัน (แตะสลับข้างซ้ายขวาตามภาพ)

2. ยืดเหยียดร่างกาย (Lengthening Movement)

- + ผ่อนคลายความตึงเครียดของสมอง
- + มีสมาธิในการเรียนรู้และทำกิจกรรมมากขึ้น

- มือขวาจับไหล่ซ้าย พร้อมกับหายใจเข้าช้าๆ ตามองมือขวา
- ดึงหัวไหล่เข้าหาตัว พร้อมกับหันหน้าไปทางขวา ทำเสียง “อู” ยาวๆ เปลี่ยนมือทำซ้ำอีกครั้ง

- นั่งไขว่ห้าง กระดกปลายเท้าขึ้น-ลง พร้อมกับวาดขาช่วงหัวเข่าถึงข้อเท้า เปลี่ยนขาทำซ้ำอีกครั้ง

3. การเคลื่อนไหวเพื่อการกระตุ้น (Energizing Movement)

- + การทำงานของเส้นเลือดใหญ่ให้ออกซิเจนไปสู่สมอง
- + การทำงานของกระแสประสาทในสมอง
- + ความรู้สึกด้านอารมณ์และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

- ใช้นิ้วชี้นิ้วดมับเบาๆ ทั้งสองข้างวนเป็นวงกลม

- มือทั้งสองข้างอยู่ที่หน้าอก (เคาะโดยใช้มือทั้งสองข้าง สลับซ้าย ขวา ซ้าย ขวา)

4. ทำเจตคติระดับลึก (Deepening Attitudes)

- + ปรับคลื่นสมอง
- + ช่วยลดระดับการเต้นของหัวใจให้ปกติ
- + ช่วยให้มีสมาธิและจดจ่อกับการทำกิจกรรม

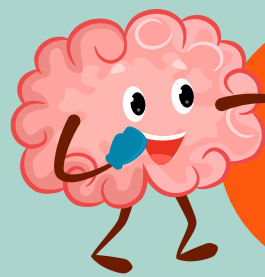
- ใช้มือทั้งสองปิดตาที่ลืมอยู่เบาๆ หลับตาจนมองเห็นเป็นสีดำมืดสนิทสักพัก แล้วค่อยๆ เอามือออก เริ่มปิดตาใหม่

- วางมือซ้อนกันที่ด้านหน้าหายใจเข้าช้าๆ ลึกๆ ยกแขนขึ้นเหนือศีรษะ คว่ำมือลงหายใจออกช้าๆ วาดมือเป็นครึ่งวงกลมตามภาพ

ดู 26 ท่า พัฒนาสมอง
ด้วย Brain Gym เพิ่มเติมได้ที่

ความลับสมอง กับกิจกรรมทางกาย

สมองชาร์จพลังใหม่

ด้วยการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ

การออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ เช่น การเดิน วิ่ง เต้น กระโดด เพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจ เพิ่มการไหลเวียนของเลือดและออกซิเจนไปยังสมอง จากภาพสมองที่มีส่วนสีแดงคือสมองที่ได้รับการกระตุ้นหลังจากเดินเพียงแค่ 20 นาที ซึ่งเกิดจากการไหลเวียนของออกซิเจนที่เพิ่มขึ้นไปยังสมอง เปรียบเหมือนสมองได้ชาร์จพลังใหม่ ซึ่งดีต่อการเรียนรู้ของเด็ก

ภาพสมองจากงานวิจัยของ ชาร์ล อิลส์แมน มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์แห่งเมืองเออร์บานาแชมเปญ เปรียบเทียบสมองของคนที่นั่งอยู่เฉยๆ 20 นาที กับสมองของคน เดิน 20 นาที จะเห็นว่าสมองของคน เดินจะตื่นตัว และมีการเปลี่ยนสีมากกว่า

สร้างสมาธิและโฟกัสสิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น

ด้วยกิจกรรมที่กระตุ้น Motor Skill

กิจกรรมที่กระตุ้น Motor Skill ได้แก่ กิจกรรมที่กระตุ้นทักษะการพัฒนากล้ามเนื้อ กิจกรรมที่เด็กได้ใช้การทรงตัว ใช้ความยืดหยุ่นของร่างกาย ความคล่องแคล่วว่องไว และความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ เช่น บาสเกตบอล วอลเลย์บอล ปิงปอง ตะกร้อ ซึ่งการเคลื่อนไหวเหล่านี้จะเชื่อมโยงไปยังสมองของเด็ก ดีต่อพัฒนาการด้านสติปัญญา (IQ) ช่วยให้ผลการเรียนดี

iq

ข้อมูลอ้างอิง

<https://extension.unr.edu>

<https://lifesciences.byu.edu>

SLEEP Well

นอนดี สมองดี

การนอนสัมพันธ์กับการผลการเรียน หลายบ้านเป็นแบบนี้ เมื่อลูกโตขึ้นเรามักจะปล่อยให้ลูกนอนเมื่อว่างและตื่นเมื่อนอนพอแล้ว แต่การทำแบบนี้ไม่ส่งผลดีกับสมองค่ะ

จากงานวิจัยของสถาบัน Brigham and Women's Hospital ศึกษาเกี่ยวกับอาสาสมัครที่เป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เชื่อมโยงการนอนหลับกับกลไกนาฬิกาชีวภาพจังหวะเซอร์คาเดียน (Circadian Rhythm คือวงจรชีวิตประจำวันตามธรรมชาติ) และผลการเรียนของนักศึกษา โดยนักศึกษาต้องจดบันทึกการนอนของตัวเองเป็นเวลา 30 วัน

ผลพบว่านักศึกษาที่มีการนอนและการตื่นนอนสัมพันธ์กันจะมีผลการเรียนที่สูงกว่าค่ามาตรฐาน เพราะรูปแบบการนอนที่มีวินัย สม่่าเสมอ ร่างกายจะตื่นเองได้โดยไม่ต้องมีนาฬิกาปลุก ซึ่งส่งผลดีต่อสมองมากกว่า

รู้แบบนี้แล้วยกเลิกการนอนทบในวันหยุด เปลี่ยนมาเป็นสร้างวินัยการนอนเพื่อสร้างสมองดีให้เด็กๆ กันดีกว่าค่ะ

รู้ไหม? ใครนอนวันละกี่ชั่วโมง

นอนพอดี สมองดี

ความจำดี เรียนรู้ดี

ช่วยให้สมองเรียบเรียงจัดเก็บข้อมูล
ที่ได้รับอย่างเป็นระบบระเบียบ
เพื่อนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
รวมถึงนำความจำเก่า
กลับมาใช้ได้ดี

ล้างสารพิษ สมองแจ่มใส

ของเสีย สารพิษ ความเครียด
ที่สะสมในสมองจะถูก "ล้าง" ออก
ระหว่างที่นอนหลับ แต่หากนอนไม่พอ
สมองจะไม่สามารถกำจัดเอาสารพิษ
โดยเฉพาะสารบีตาอามีลอยด์
(Beta Amyloid) สารพิษที่เป็นตัวการ
ทำให้เกิดโรคอัลไซเมอร์ออกได้

เสริมสร้างภูมิคุ้มกัน

เมื่อนอนหลับ ระบบภูมิคุ้มกัน
จะปล่อยไซโตไคน์ออกมา ซึ่งเป็น
โปรตีนที่ตอบสนองต่อสู้กับ
การติดเชื้อการอักเสบ
และความเครียด

ควบคุมอารมณ์ดีขึ้น

สารสื่อประสาทที่เกี่ยวข้องกับ
การนอนหลับและสุขภาพจิต
จะทำงานได้ดีขึ้น ช่วยลดความเครียด
และสามารถควบคุมอารมณ์
ได้ดียิ่งขึ้น

ลดความเสี่ยง การบาดเจ็บ

ช่วยให้การประสานงาน
ของร่างกายดีขึ้น
ไม่เกิดอุบัติเหตุขณะที่เด็กกำลังเล่น
หรือทำกิจกรรมต่างๆ

Tips

จัดสภาพแวดล้อม
ในห้องนอน
ให้เหมาะสมกับการนอน

ห้องนอนต้องสะอาด
เงียบสงบ
แสงสลัว
อากาศถ่ายเท

ข้อมูลอ้างอิง
njhealth.org
www.thairath.co.th

